

file: 'Geheimhouding 20-11-78'
78geheimhouding_advies.rtf
78geheimhouding_advies.pdf

[op COWO-stafvergadering 21-11-1978 behandeld in kader van verzoek van het College van Bestuur van de UvA op korte termijn over dit onderwerp te adviseren.]

COWO

GEHEIMHOUDING VAN TENTAMENVRAGEN; enkele aantekeningen.

Ben Wilbrink 20/11/1978

de bekend gemaakte vragenverzameling

Bijzondere vormen van toetsing daargelaten zal er in het algemeen voor gezorgd worden dat de vragen die op het tentamen gesteld zullen worden pas op het moment van de tentamenafname bekend worden. Dat laat echter de mogelijkheid open dat vragen desondanks niet 'geheim' gehouden hoeven te worden. Het is denkbaar, en hier en daar ook wel in de praktijk toegepast, dat de tentamenvragen gekozen worden uit een grotere verzameling van vragen, die aan de studenten, bekend kan zijn (omdat een klapper met alle vragen aan iedere student ter beschikking is gesteld, bijvoorbeeld). Dan blijft 'geheim' welke vragen precies op het tentamen gesteld zullen worden, maar de studenten zijn in de gelegenheid om de hele vragenverzameling te bestuderen, zodat zij op het tentamen niet met 'inbekende' vragen geconfronteerd worden.

Bekend maken van de complete vragenverzameling, waaruit ook de tentamenvragen getrokken zullen worden, is mogelijk wanneer ofwel

- deze vragenverzameling zo uitgebreid is dat het weinig zin heeft om de vragenverzameling in plaats van de opgegeven literatuur te bestuderen, of
- aangenomen mag worden dat de student die de vragenverzameling bestudeert en op gewenst niveau beheerst, daarmee ook, de leerstof op voldoende niveau beheerst.

geheim houden geen allesofniets aangelegenheid

Worden de tentamenvragen niet gekozen uit zo'n bekend gemaakte vragenverzameling, dan worden de tentamenvragen voorafgaand aan het tentamen 'geheim' gehouden. Maar 'geheim houden' is geen allesofniets aangelegenheid, er zijn gradaties van geheimzinnigheid.

Ook wanneer vragen op zich 'geheim' moeten blijven tot het moment van tentamenafname, kan de studenten informatie gegeven worden over de aard van de vragen en de onderwerpen waarover vragen te verwachten zijn. Het is duidelijk dat vele gradaties mogelijk zijn in de mate waarin door informatie aan de studenten de tentamenvragen 'doorzichtig' (maar desalniettemin nog steeds 'geheim') zijn.

geheimhouding en geruchtvorming

Wordt door de staf geen informatie gegeven over de aard van de te verwachten vragen, dan zullen studenten zich behelpen met eigen gissingen daarover, met informatie die zij van ouderejaars studenten krijgen, althans studenten die eerder al het betreffende tentamen aflegden, of zij zullen eerst eens op de bonnefooi opkomen voor het tentamen om zelf te ervaren welke vragen gesteld worden. Een heel vervelende situatie kan ontstaan wanneer studenten menen (terecht of ten onrechte) dat tenminste een deel van het tentamen zal bestaan uit vragen die al eerder afgenomen werden: de geruchtvorming wordt sterker, informatie die door de staf achtergehouden wordt zullen studenten van anderen proberen te verkrijgen, inderdaad kulminerend in cynische handeltjes in toetsitems, achterhouden van informatie voor medestudenten die voor dezelfde tentamengelegenheid op moeten komen, e.d.

geheimhouding is altijd te 'breken'

Garanties dat men slaagt in de bedoelde geheimhouding zijn niet te krijgen. Studenten kunnen altijd de vragen openbaar maken, door onderling af te spreken dat ieder één of meer aangewezen vragen zal onthouden of overschrijven. Er is daarbij nauwelijks verschil van mening mogelijk over de ongewenstheid van (gedeeltelijk) bekend raken van vragen die 'geheim' moesten blijven: dat kan leiden tot ongelijke beoordeling van studenten die in ongelijke mate over informatie m.b.t. deze vragen beschikken.

artikel 40 WUB

De wet Administratieve Rechtspraak Overheids Beschikkingen (AROB) sluit expliciet examenbeoordelingen uit. De student die beroep wil aantekenen tegen een tentamenbeoordeling is aangewezen op de speciaal hiervoor gekreëerde weg: artikel 40 van de Wet Universitaire Bestuurshervorming. Dit is een voor studenten buitengewoon onbillijke beroepsregeling: niet alleen krijgt de student daarbij veelal te maken met administratief rechtelijk onvoldoende geschoolde leden van de geschillenkommissie, maar bovendien staat hem op de uitspraak van deze geschillenkommissie geen verder beroep meer open. Dat kan niet anders betekenen dan dat de staf zeer zorgvuldig te werk moet gaan bij het beoordelen van studenten. Wat in dit verband 'zorgvuldig' is, is in de administratieve rechtspraak vastgelegd, en min of meer samen te vatten in een beperkt aantal

Algemene Beginselen van Behoorlijk Bestuur (zie bijvoorbeeld Van Wijk, H.D., en Konijnenbelt, W. 'Hoofdstukken van administratief recht', Den Haag: Vuga boekerij, 1976, ook besproken 'Cesurbepaling' Amsterdam: COWO, Oude Turfmarkt 149, 1977).

kontrole op juistheid van vraagstelling en scoring

Is dit alles relevant voor de onderhavige vraagstelling? Ik dacht het wel, en citeer daarbij Mr. P. Nicolai, in Folia Civitatis van 11 mei 1974:

"De universiteit is een overheidslichaam, en docenten die bepalen of een student geslaagd is, zijn in feite een stuk bestuur aan het plegen. Welke vrijheid hebben mensen die examineren, en waar wordt die vrijheid ingeperkt? Voor de hele overheid bestaan ongeschreven rechtsbeginselen die aangeven waar de grenzen van behoorlijk bestuur worden overschreden."

Terzake komend: het is vanzelfsprekend voor de student van groot belang de wijze waarop hij is beoordeeld te kunnen controleren: het is mogelijk dat daarbij fouten of vergissingen gemaakt zijn, fouten bovendien die tot een andere uitslag leiden dan zónder die fouten het geval zou zijn. De student moet in de gelegenheid gesteld worden na te gaan, of na te laten gaan, of in zijn geval fouten gemaakt zijn die mogelijk tot een voor hem ongunstig eindoordeel hebben geleid.

Bij het beoordelen kunnen fouten van velerlei soort voorkomen. Het is mogelijk dat de punten voor afzonderlijke vragen onjuist opgeteld zijn, dat bij de automatische scoring van multiple choice antwoordformulieren afgeweken is van de scorings sleutel, dat namen van studenten onderling verwisseld zijn, e.d. Dit soort fouten is door de student te achterhalen ook zonder dat hij de precieze tekst van vraag en antwoord heeft. Hier speciaal van belang is echter de vraag of het geheim houden van tentamenvragen de student de mogelijkheid ontnemt om mogelijke onjuistheden in de beoordeling te achterhalen. Daardoor zou het de student niet mogelijk zijn om tegen dergelijke onjuistheden in beroep te gaan

voorbeelden van beoordelingsfouten

Inderdaad zijn er belangrijke mogelijkheden voor fouten in de beoordeling die alleen te achterhalen zijn door inzage in de precieze formeling van vragen en antwoorden. Een aantal mogelijkheden:

- bij meerkeuzevragen kan per abuis een verkeerd alternatief in de scorings sleutel als het 'juiste' alternatief aangemerkt zijn;
- de meerkeuzevraag kan ambigu geformuleerd zijn, waardoor méér dan één alternatief als 'juist' of 'het meest juist' kan worden aangemerkt;

- de meerkeuzevraag is niet ambigu geformuleerd, maar deskundigen verschillen van mening over welk alternatief (het meest) juist is;
- een 'fout' gerekend antwoord op een open vraag, wordt door tenminste één deskundige wel als juist aangemerkt;
- de docent heeft zijn vraag ongelukkig geformuleerd en beoordeelt de antwoorden niet naar de feitelijk gestelde vraag maar naar de vraag zoals hij die bedoeld had te stellen (bijvoorbeeld: een vraag kan kort met 'ja' of 'nee' beantwoord worden, terwijl de docent eigenlijk verlangt dat de student zijn antwoord 'motiveert': een feitelijk juist antwoord zonder motivatie wordt dan ten onrechte als 'fout' of 'onvoldoende' aangemerkt);
- de gestelde vraag gaat buiten de literatuur voor het tentamen opgegeven opgegeven;
- nogal wat vragen zijn zodanig geformuleerd dat juiste beantwoording niet alleengode kennis van de leerstof, maar bovendien een scherp taalkundig inzicht vraagt.

De lijst is uit te breiden met meer mogelijke manieren waarop de beoordeling onjuist geweest kan zijn, maar het principe is hiermee wel voldoende geïllustreerd. Het aan de student onthouden van de informatie op grond waarvan hij deze mogelijke fouten kan controleren, is aan te merken als onzorgvuldig handelen tegenover deze studenten. In de gegeven voorbeelden zal overigens ook gebleken zijn dat het weinig zin heeft, of moeilijk te realiseren is, alle tentamens niet door de studenten zelf, maar door een vertrouwensman of vrouw op deze punten te laten controleren, zodat de vragen niet bekend gemaakt hoeven te worden aan de studenten.

is er wel reden voor geheimhouding?

Maar waarom zou je tentamenvragen na afloop geheim willen houden? Daar zijn twee redenen voor te bedenken: de eerste is dat er zo weinig vragen zijn te formuleren over deze leerstof dat meermalen van dezelfde vragen gebruik gemaakt moet worden; de andere reden is dat een deel van de vragen later opnieuw in het tentamen opgenomen zal worden om de moeilijkheid van het tentamen te kunnen controleren.

'het aantal vragen is maar klein' (1e reden geheimhouding)

De eerste reden: er zijn te weinig vragen over de stof. Dat moet betekenen dat er weinig vragen over de stof te bedenken zijn, omdat anders voor ieder nieuw tentamen gewoon een nieuwe serie vragen gekonstrueerd wordt. Dat kan dan nauwelijks liggen aan de inventiviteit van de staf in het bedenken van nieuwe vragen, zelfs over de meest eenvoudige doelstellingen valt vaak een oneindigheid van verschillende vragen te

genereren, al dan niet volgens bepaalde heuristische (zie bijv. Wilbrink, B. 'Cesuurbepaling'). Dan moet de oorzaak van het te kleine vragenbestand liggen in de aard van de leerstof (de doelstellingen), waarover maar een klein aantal vragen mogelijk zijn; De vraag is dan, of deze vorm van toetsing wel geschikt is voor de betreffende leerstof (bijvoorbeeld: het gaat vooral om praktische vaardigheden, maar in plaats van deze vaardigheden zélf te toetsen worden kennisvragen over of met betrekking tot die vragen gesteld). Zou de gehanteerde vorm van toetsing op zich juist zijn, dan is de vraag of er bezwaren tegen bekend maken van deze weinige vragen kunnen zijn: wanneer studenten in plaats van de stof te bestuderen het (kleine) vragenbestand (eventueel tot in de perfectie) leren beheersen, dan valt niet in te zien welk bezwaar daar tegen kan bestaan, wanneer immers niet meer vragen over die stof te stellen zijn.

een bruikbaar alternatief voor geheimhouding

Het is natuurlijk mogelijk dat eigenlijk bedoeld wordt dat het telkens opnieuw maken van een heel tentamen te veel tijd vergt. Dat kan zijn, hoewel dat altijd af te wegen is tegen de nadelen die 'geheim' houding met zich brengt. Een mogelijkheid om aan dit bezwaar tegen het telkens opnieuw moeten bedenken van nieuwe vragen tegemoet te komen is dat een deel van het tentamen zal bestaan uit nieuwe vragen, een deel uit reeds eerder gegeven vragen, waarbij die vragen gekozen worden uit een vragenboek dat als zodanig ook aan de studenten ter beschikking gesteld wordt. De verhouding nieuwe vragen -- oude vragen in het tentamen kan dan zó gekozen worden dat het voor de studenten lonender is om de leerstof te bestuderen (plus eventueel.. een deel van het gepubliceerde vragenbestand), dan in de eerste plaats dat bekende vragenbestand (plus eventueel een deel van de literatuur). Na het tentamen worden de 'nieuwe' vragen vrijgegeven.

tóch geheim houden: verantwoordelijkheid voor de staf

Zijn in een bepaalde situatie geen maatregelen te nemen die geheimhouding overbodig maken, dan staat de staf voor de opgave om de door hen waargenomen voordelen van geheimhouding af te wegen tegen de eerder geschetste nadelen van geheimhouding. 4i'o'n afweging komt voor de verantwoordelijkheid van de staf, en zou zij resulteren in voortzetting van het beleid van geheimhouding, dan staat het iedere individuele student vrij om beroep tegen de uitslag (d.i. tegen de gevolgde procedure) aan te tekenen op grond van het feit dat hem informatie onthouden wordt op grond waarvan hij eventuele fouten en vergissingen bij zijn beoordeling op het spoor zou kunnen komen. ('fair play': de student mag geen mogelijkheid om voor zijn belang op te komen, ontnomen worden).

tentamens vergelijkbaar houden (2e reden geheimhouding)

De tweede reden: een deel van de vragen zal later gebruikt worden om de moeilijkheid van latere tentamens vergelijkbaar te maken met de moeilijkheid van eerdere tentamens. Het gaat hier om een technische procedure, in de literatuur bekend als 'equating', en naar aan te nemen valt slechts zelden door docenten toegepast. Twee opmerkingen: voor dit doel is maar een relatief klein aantal vragen nodig, en het valt te overwegen om deze vragen z&lf niet mee te laten tellen in het eindoordeel, zodat geheimhouding geen inbreuk op de rechten van de beoordeelde vormt; maar handiger is het waarschijnlijk, hoewel voorzover mij bekend niet eerder onderzocht, om de vragen die voor dit doel gebruikt worden te kiezen uit de verzameling vragen die bekend gemaakt wordt aan de studenten (de veronderstelling die daarbij nodig is is slechts dat studenten voor de verschillende tentamengelegenheden in ongeveer dezelfde mate of op dezelfde wijze kennis nemen van de hen bekend gemaakte vragen).

slotsom

Met het bovenstaande is de vraag van de wenselijkheid van geheimhouding van tentamenvragen na afname van het tentamen, c.q. de vraag naar mogelijkheden om die geheimhouding te vermijden, vrij uitvoerig besproken. De algemene konklusie kan zijn dat geheimhouding ongewenst is, en dat in situaties waar de docentenstaf om pragmatische redenen geheimhouding wenst veelal andere wegen begaan kunnen worden om aan de pragmatische overwegingen terzake tegemoet te komen zonder tot geheimhouding te hoeven overgaan.
